

Самарські брати (народна дума)

Автор Невідомий

Гей, усі поля самарські почорніли
Та ясними пожарами погоріли,
Тільки не згоріли
У річки Самарки
У криниці Салтанки
Три терни дрібненькі,
Три байраки зелененькі.
О, то тільки не згоріли три брати рідненькі,
Як голубоньки сивенькі,—
Постріляні та порубані почивають,
Ой то тим вони спочивають,
Що на рани постріляні та й порубані
Дуже знемагають.
Гей, як обізветься старший брат
До середущого словами,
Обіллється дрібними сльозами:
"Ой брате мій середущий!
Та добре ти, брате, учини,
Хоч з річки Самарки
Або з криниці Салтанки
Холодної води знайди,
Рани мої постріляні та порубані
Окропи, охолоди!"
"Гей, ти брате мій рідненький,
Голубочку сивенький!
Чи ти мені, брате, віри не діймаєш,
Чи ти мене, брате, на сміх підіймаєш?
Чи не одна нас шабля порубала,
Чи не одна нас куля постріляла?
Що маю я на собі
Дев'ять ран рубаних, широких,
А чотири стріляні то й глибокі...
Ой то добре ми, брате, учинімо,
Хоч свого найменшого брата попросімо,
Нехай наш менший брат
А ще добре дбає,
Хоч на колінка й уставає,

В військову суремку
Добре грає-програває.
Нехай же нас будуть странні козаки зачувати,
Гей, та будуть до нас приїжджати,
Будуть нашої смерті доглядати,
І тіло наше козацьке молодецьке
А в чистому полі поховати".
Гей, то менший брат теє зачуває,
До старших братів словами промовляє:
"Ой брати рідненькі,
Голубочки сивенькі!
Не єсть то нас шабля турецька порубала,
Не єсть то нас куля яничарська постріляла,
А єсть то нас та й отцева молитва покарала.
Гей, бо як ми в охотне військо
Од отця, од матері од'їжджали,
То ми з отцем, і з матір'ю, і з родом
Опрощення та й не брали.
Ой як напроти церкви, дому божого, проїжджали,
То ми з себе шапок з голов не здіймали
І господа милосердного
Собі на поміч не прохали.
Хотя й я, браття, буду у сурму турецьку
Жалібненько грати,
То тільки нас будуть
Турки-яничари,
Безбожні бусурмани,
Наші ігри козацькі зачувати,
То будуть до нас приїжджати,
Будуть наше тіло
Сікти та рубати
Або будуть у тяжку неволю завертати.
Ой уже ми будем, брати рідненькі,
Голубоньки сивенькі,
От тут помирати,
Уже нам отця, паньматки й родини сердешної
Повік у вічі не забачати..."
Гей, як стала то на небі
Чорна хмара наступати,
То стали бідні козаки
А в чистому полі помирати,

Гей, свої голови козацькі молодецькі
А в чистому полі коло річки Самарки покладати.
Сотвори їм, господи, та вічну пам'ять,
А всім слухаючим головам,
І всьому товариству кривному, сердечному,
І військам запорозьким
Пошли, боже, на многая літа,
До кінця віка!

Примітки

В думі знайшла відображення ідея покарання за порушення ustalених традицій (в даному разі — самовільний вступ до охотного — добровільного — війська всіх трьох братів, що суперечило звичаю: один повинен був лишитися на господарстві; зневаження благословення батьків, порушення релігійних традицій).

Дума відома в десяти записах, найдавніший із яких — 1805 р., а найновіший — 1930-го. Всі варіанти близькі сюжетами.

Криниця Салтанка — джерело на березі річки Салтанки.

Не есть то нас куля яничарська постріляла, // А есть то нас та й отцева молитва покарала — відгомони язичницької віри в магічну дію слова, що вилилася в форму християнсько-релігійної моралістичності.